

СУПЕРЕЧНОСТІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті досліджено еволюцію об'єктивних суперечностей у сфері земельних відносин у контексті державного управління, здійснено конкретизацію основних ризиків у земельних відносинах. Обґрунтовано необхідність формування державного управління існуючими ризиками у сфері земельних відносин.

Ключові слова: земельні відносини, суперечності, ризики, державне управління.

В статье исследована эволюция объективных противоречий в сфере земельных отношений в контексте государственного управления, сделано конкретизацию основных рисков в земельных отношениях. Обоснована необходимость формирования государственного управления существующими рисками в сфере земельных отношений.

Ключевые слова: земельные отношения, противоречия, риски, государственное управление.

This article explores the evolution of the objective contradictions in the sphere of land relations in the context of public administration, by specification of the main risks in land relations. The necessity of forming the state of existing risks in the area of land relations.

Key words: land relations, contradictions, risks, public administration.

Постановка проблеми. Земля є основою екосистеми, територіальним базисом держави, універсальним засобом виробництва, умовою соціального прогресу та добробуту людини, яка надається людям як дар Природи. Функціонування людини на землі взаємопов'язане з духовними, екологічними, економічними, суспільними, політичними, правовими та іншими чинниками життєдіяльності суспільства. Сучасна земельна реформа в Україні не дала очікуваних результатів у жодному з її напрямів, оскільки будь-яких змін у продовольчій безпеці, зростанні економічних показників та й взагалі добробуті рядового українця не відбулося. Земельне питання залишається одним із факторів заострення соціально-політичної ситуації у країні, елементом зростання напруженості у суспільстві. Державному управлінню земельними відносинами в Україні в останні роки приділяється недостатньо уваги. Формування шляхів удосконалення системи державного управління земельними відносинами й визначає актуальність даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізом та дослідженням розвитку формування земельних відносин в Україні займалися такі вітчизняні вчені, як Л. Д. Греков [14], В. П. Горбулін, В. Ф. Мартиненко [1; 2; 9], Л. Я. Новаковський, П. Т. Саблук, А. М. Третяк [11;16], В. В. Юрчишин, А. Д. Юрченко [14], А. М. Мірошніченко [14], І. А. Пашков, О. Д. Рябченко [13], М. В. Шульга [15]. В їхніх працях обґрунтовані методологічні,

нормативно-правові, соціально-політичні, фінансово-економічні, організаційні, екологічні, правові, духовно-моральні, та інші чинники державного регулювання земельних відносин. Однак об'єктивні суперечності досліджені недостатньо, що зумовлює подальшого поглиблення наукового дослідження земельних відносин.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Необхідність ефективного розв'язання земельних питань що стоять перед виконавчою гілкою влади, свідчить про своєчасність наукових досліджень глибинного змісту земельних відносин. Формування ефективного управлінського впливу на земельну сферу, а також теоретичне осмислення шляхів їх удосконалення необхідно здійснити аналіз об'єктивних суперечностей, які лежать в основі рушійних сил господарського розвитку на селі.

Мета статті та постановка завдання. Дослідити еволюцію об'єктивних суперечностей у сфері земельних відносин у контексті державного управління. Для досягнення цієї мети слід виконати наступні завдання: здійснити аналіз змісту об'єктивних суперечностей у сфері земельних відносин; здійснити характеристику основних ризиків у земельних відносинах.

Виклад основного матеріалу. Земельні відносини являють собою самостійний вид суспільних відносин і характеризуються істотними особливостями, які зумовлені предметом врегулювання – використанням та охороною земельних

ресурсів країни. Термін «земля» можна розглядати в різних аспектах: планета, земна куля, об'єкт природного походження, складовий елемент сонячної системи тощо [15, с. 6].

Землю можна також розглядати як середовище проживання людини і суспільства, що охоплює земну і повітряну оболонку земної кулі, надра, поверхню і ландшафт, тваринний і рослинний світ. У цьому значенні земля має бути об'єктом правового регулювання. У земельному праві земля як об'єкт правового регулювання виступає в іншому значенні. В ньому під терміном «земля» розуміється частина земної поверхні, що розташована над надрами і називається ґрунтовим шаром, у межах території, на яку поширюється суверенітет держави. Землі в такому значенні притаманні унікальні властивості, що використовуються людиною і суспільством. Характерними рисами землі як природного ресурсу є її незамінність, обмеженість у просторі, локальність за місцем розташування і нерухомість. Земля стає предметом земельних відносин у зв'язку з привласненням її продуктів і використанням її корисних властивостей. При цьому вона залишається неподільним об'єктом природи.

Особливості земельних відносин полягають у тому, що їх виникнення і розвиток безпосередньо пов'язані з об'єктивними закономірностями розвитку виробництва у людському суспільстві, тобто, земля існує у двох формах: як основа природного середовища, де проживає людина, і як засіб виробництва, який в свою чергу є всезагальним і має свої специфічні особливості. В першу чергу, слід сказати, що порівняно з іншими засобами виробництва, земля не є результатом людської праці, а виступає в якості дару Природи, який має різні властивості. У контексті сільськогосподарської діяльності земля виступає як незамінний засіб виробництва на основі її основної властивості – родючості, тобто без землі виробничий процес здійснюватися не може. Земля просторово обмежена і в процесі розвитку продуктивних сил сільського господарства її не можна заново створити або збільшити її розміри. За умов раціонального використання землі її продуктивні сили у сільськогосподарському виробництві мають постійно розвиватися. Ефективне і раціональне використання землі має місце в повному задоволенні потреб населення в продуктах харчування, галузей легкої промисловості в сільськогосподарській сировині. Практика господарювання в ринкових умовах підтверджує ту незаперечну істину, що результативність діяльності сільськогосподарських підприємств передусім залежить від ефективного використання землі в умовах специфіки її функціонування (різна тривалість екологічних і виробничих циклів, залежність від природного чинника тощо), що й має визначати форми власності на землю [15, с. 7-9].

Україна із наявними великими запасами земельних ресурсів, але з відсталим агропромисловим комплексом (застаріла інфраструктура,

зношена технологічна база), населенням, яке постійно скорочується, має будувати якісно нову стратегію її розвитку у ХХІ ст. на базі інтегральних прогнозів глобальних тенденцій, геополітичного, технологічного, демографічного, культурного, релігійного, військового та ін. векторів руху [1, с. 6].

Аналіз вивчення земельних відносин в Україні та в світі засвідчив, що вони досліджувались поверхнево, лінійно, без аналізу глибоких причинно-наслідкових зв'язків, мали констатуючий характер, що призвело до поглиблення об'єктивних і суб'єктивних суперечностей розвитку земельних відносин.

Предметом дослідження статті є природні основи функціонування землі та виробнича діяльність людини. Вивчення особливостей виробничої діяльності людини у сільському господарстві спрямовується на економічну поведінку людини, яка пов'язана в основному з ринковою системою господарювання, у результаті чого у процесі сільськогосподарського виробництва з'являється безліч проблем, розв'язати які без виходу за межі ринкової системи господарювання часто виявляється неможливим.

Поглиблення наукового дослідження земельних відносин, має забезпечити об'єктивність та достатність охоплення цілісного предмету дослідження. Кожен процес, об'єкт, предмет має у своїй основі систему об'єктивних суперечностей. Це зумовлює необхідність розглядати виробничу діяльність людини через призму об'єктивних суперечностей між природними засадами існування землі та ринковими формами її використання [9].

Для характеристики суті суперечностей слід розкрити зміст виробничої діяльності людини у природному середовищі (йдеться про сільськогосподарську діяльність людини). Природне середовище та виробнича діяльність людини мають однакову засаду – вони функціонують на базі відповідних циклів. Виробничий цикл діяльності людини на землі триває мінімум рік: від посадки насіння до збору врожаю. Функціонування землі як основної складової природного середовища триває протягом більш тривалого часу: 60-120 років (цикл відновлення одного сантиметру гумусу триває понад 100 р.; цикл від посадки дерева до його виробничої стиглості від 60 до 120 років). Різниця у тривалості природного циклу функціонування землі, виробничих циклів, пов'язаних, наприклад, із специфікою виробничого процесу чи специфікою вкладання фінансів, складає суть об'єктивної суперечності у тривалості циклів [9].

Дана суперечність зумовлює відповідні ризики, функціонування яких на практиці може мати різні форми – стихійну та свідому. Стихійна форма функціонування суперечностей діє циклічно: суперечності – ризики – проблеми – кризи – антагонізми – соціальні революції (форма розв'язання антагонізмів) – нові (ще складніші

суперечності). Соціальні революції, як стихійна форма розв'язання ризиків, утворюються шляхом негативної самоорганізуючої дії протилежних векторів процесу відтворення. У результаті функціонування стихійної форми розв'язання ризиків, окремі суб'єкти процесу суспільного відтворення за вирішують свої проблеми за рахунок незабезпечення інтересів інших суб'єктів. Ризики, які спричиняються відповідними суперечностями, не ідентифікуються, суспільством не контролюються, стихійно самовиявляються [3, с. 102-103].

Циклічне функціонування природи та виробничої діяльності людини на землі зумовлює необхідність його постійно контролювати, прогнозувати динаміку його руху, вивчати тенденції та закономірності і, на базі отриманих знань про цей процес, приймати рішення для гармонійного дотримання пропорцій, які мають забезпечити інтереси усіх учасників сільськогосподарського виробництва з урахуванням потреб функціонування природи [9].

Управління об'єктивними суперечностями передбачає їх усвідомлення, формулювання змісту суперечностей, конкретизацію ризиків, які спричинені даними суперечностями, формування механізмів управління ризиками та розробку інструментів контролю за динамікою суперечливих процесів, які зумовлюють відповідні ризики. Свідома форма управління суперечностями здійснюється циклічно: суперечності – ризики – механізми управління ризиками (форми контролю за ризиками) – нові (менші суперечності) [3, с. 103].

Стихійна форма функціонування суперечностей в процесі становлення земельних відносин в Україні створила ряд серйозних проблем державного рівня. Криміналізована система земельних відносин, виступила підґрунтям для виникнення та існування таких вкрай негативних явищ, як тотальна корупція в сфері земельних відносин, тіньовий обіг земель різних категорій та різного цільового призначення. Політизація державного управління земельними ресурсами (неконкретизований та неконтрольований ризик), відсутність стратегічного планування земельних відносин спричинили неконтрольовану реалізацію низки ризиків: зменшення капіталовкладень у землю; припинення державного фінансування землеохоронних заходів призвело до відсутності землевпорядних робіт з раціоналізації землекористування та охорони земель; відсутність дієвої дозвільної та наглядової діяльності призвело до самовільного зайняття земельних ділянок.

Стихійна форма функціонування суперечностей і відсутність державного управління землями сільськогосподарського призначення призвела до реалізації неконтрольованого ризику розпорошеності та зростаючої парцеляції сільськогосподарських угідь, внаслідок чого унеможливила повноцінне застосування комплексних багатофункціональних інформаційних систем управління земельними ресурсами (геоінформаційні, земельно-інформа-

ційні, інформаційно-комунікаційні технології), основними функціями яких є створення систем багатопільового кадастру, ландшафтного проектування та інших важливих навігаційних технологій [16].

Державне управління земельними ресурсами усіх форм та типів має базуватися на аналізі об'єктивних суперечностей. Провідною суперечністю, як було вище зазначено, є *суперечність між природою функціонування землі та формами її використання людиною*, які зумовлені ринковою системою господарювання. Земля – це поверхня суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, що органічно поєднанні та функціонують разом з нею.

У свою чергу земельні ресурси – сукупний природний ресурс поверхні суші, як просторового базису розселення і господарської діяльності, оснований засіб виробництва в сільському та лісовому господарстві. Ґрунт – це природно-історичне органо-мінеральне тіло, що утворилося на поверхні земної кори за мільйони років існування нашої планети і є осередком найбільшої концентрації поживних речовин, основою життя та розвитку людства завдяки найціннішій своїй властивості – родючості [3].

Дана суперечність породжує цілий ряд ризиків, які зумовлені негативним впливом виробничої діяльності людини: радіоактивне та хімічне забруднення ґрунтів (тільки офіційно зареєстровані звалища та полігони твердих побутових відходів сьогодні займають 4,2 % території України, тоді як заповідники та національні парки 5 %, в Україні накопичено 18 млрд тонн відходів на території площею 56 тис. га); виснаженість родючого шару ґрунту; незадовільний екологічний стан земель та водних ресурсів та багато інших ін. Дані ризики мають управлятися макроекономічними механізмами [4].

У результаті стихійної дії ризиків негативний вплив виробничої діяльності людини виявляється у різноманітних формах. Так, наприклад, Україна володіє 8,7 % світових площ існуючих запасів найродючіших і найбагатших на вміст гумусу (органічної речовини) ґрунти – чорноземи. Чорноземи України займають 27,8 млн га. Вони становлять 67,7 % площ сільськогосподарських угідь України [5]. Поява приватної власності на землі сільськогосподарського призначення, створила несприятливі умови для використання великого дару Природи майбутніми поколіннями України, адже земля це в першу чергу територія, а на території знаходяться водні артерії, це річки, озера, ґрунтові води – з яких люди також черпають необхідність для існування, – воду, від якої залежить здоров'я кожної людини, здоров'я нації. Водні ресурси забезпечують існування людей, тваринного і рослинного світу і є обмеженими та уразливими природними об'єктами. Найгостріший екологічний стан спостерігається в басейнах річок Дніпра, Сіверського Дінця, річках Приазов'я, окремих притоках Дністра, західного Бугу, де

якість води класифікується як «дуже брудна» [6, с. 11-12]. Для екосистеми більшості водних об'єктів України властиві елементи екологічного та метаболічного регресу. Прикладом безглуздої і руйнівної діяльності людини, є екологічна катастрофа на Чорнобильській АЕС, в результаті якої, територія площею 2600 кв. км. перетворилася у мертву зону, через наявність радіації, яка у сотні разів вища норми. Вченими встановлено, що період розпаду радіоактивних елементів триває близько 25000 років, а повний розпад може бути завершений через 50000 років.

Провідна суперечність зумовлює систему інших суперечностей. Дана суперечність включає суперечності між категоріями земель в Україні і нормативно-правовими актами, що їх регулюють; між видами прав на земельну ділянку та формами власності на землю.

Суперечність між категоріями земель в Україні і нормативно-правовими актами, що їх регулюють. Ця суперечність містить у собі умови для виникнення і існування цілого ряду ризиків. Наведемо декілька з них.

– ризик порушення конституційних прав громадян (не виконання норм Конституції України, Земельного Кодексу та ін.), що створює загрозу національній безпеці;

– ризик низької ефективності державного контролю у сфері регулювання земельних відносин, провокує численні зловживання з боку посадових осіб органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, що в свою чергу породжує умови для функціонування тіньового обігу земель, який є складовою тіньової економіки;

– ризик корупційних зв'язків в органах місцевого самоврядування, в територіальних органах державного агентства земельних ресурсів, державного агентства лісових ресурсів, державного агентства водних ресурсів тощо, створює криміналізований ринок земельних відносин;

– ризик порушення податкового та бюджетного законодавства, які спричинені відсутністю механізму адміністрування орендної плати та земельного податку, завдають величезних збитків державному та місцевим бюджетам, що призводить до економічної кризи.

Відповідно до головного законодавчого акту, який регулює і унормовує земельні відносини – Земельного Кодексу України існують 9 категорій земель. І деякі з цих категорій земель регулюються іншими законодавчими актами, такими як Лісовий Кодекс, Водний Кодекс, Кодекс України про Надра. Так, згідно до Земельного Кодексу України існують наступні категорії земель з відповідними для кожної з цих категорій видами цільового призначення [7]:

а) Землі сільськогосподарського призначення, (містять 15 видів цільового призначення), площа яких 42791, 8 тис. га, що становить 70,9 % до загальної площі території.

б) Землі житлової (містять 8 видів цільового призначення) і громадської (містять 15 видів

цільового призначення) забудови, площа яких 469, 3 тис. га., що становить 0,8 % до загальної площі території.

в) Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення (містять 11 видів цільового призначення) площа яких 3744,5 тис. га, що становить 6,2 % до загальної площі території.

г) Землі оздоровчого призначення (містять 4 види цільового призначення) площа яких 282,3 тис. га, що становить 0,5 % до загальної площі території.

г) Землі рекреаційного призначення (містять 5 видів цільового призначення) площа яких 745, 2 тис. га, що становить 1, 2 % до загальної площі території.

д) Землі історико-культурного призначення (містять 4 види цільового призначення) площа яких 94,2 тис. га, що становить 0,2 % до загальної площі території.

е) Землі лісогосподарського призначення (містять 3 види цільового призначення), площа яких становить 10601,1 тис. га, що становить 17,6 % до загальної території;

е) Землі водного фонду (містять 12 видів цільового призначення) площа яких 2423, 5 тис. га, що становить 4 % до загальної площі території.

ж) Землі промисловості (містять 5 видів цільового призначення), транспорту (містять 10 видів цільового призначення), зв'язку (містять 4 види цільового призначення), енергетики (містять 3 види цільового призначення), оборони (містять 11 видів цільового призначення) та іншого призначення. площа яких 921, 5 тис. га, що становить 1, 53 % до загальної площі території [8].

У правовому регулюванні вищезазначених категорій земель відбувається розсіювання, дублювання, незрозумілість повноважень і функцій регулюючих органів, органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади. Відсутня їхня ефективна взаємодія. Ці невизначеності зумовлюють ризик застосування суб'єктивного негативного (корупційного) впливу на громадян, підприємців, які беруть участь у земельних відносинах.

Землі вищевказаних категорії регулюються різними актами законодавства, безліччю кодексів, законів, постанов, указів, наказів тощо. Не запроваджені дозвільна та наглядова діяльність, низький рівень регламентації процесу ліцензування, залучення консультантів експертів і т. ін. Не налагоджено дієвий діалог органів влади з громадськістю, ефективно не працюють інститути врахування громадської думки під час прийняття важливих рішень. Так землі лісогосподарського призначення, можуть регулюватись і Земельним КУ і Лісовим КУ. Земельний КУ має поєднувати в собі всі норми права, щодо регулювання тієї чи іншої категорії земель. Адже на земній поверхні розміщені і ліси, і водойми, і відповідно і надра, і атмосферне повітря. Це все є складовими території, відповідно і землі. Це ж саме стосується і центральних органів виконавчої влади, які

здійснюють реалізацію державної політики у сфері земельних відносин. Колізії в правовому визначенні повноважень дивують своєю незрозумілістю.

При існуючих сьогодні Державному агентстві земельних ресурсів, Державному агентстві лісових ресурсів, Державному агентстві водних ресурсів – перше повинно бути головним, центральним, Саме консолідація всіх повноважень в єдиному органі виконавчої влади дасть змогу отримати високі результати, тобто зробить сферу державного управління земельними ресурсами ефективнішою, більш чіткою, зрозумілішою для пересічного громадянина, врешті решт більш цивілізованою і ближчою до західних моделей.

Державне управління дев'ятьма категоріями земель має здійснюватись на превентивних засадах, за допомогою процесів прогнозування, планування, контролю, фінансування, стимулювання, тощо.

Суперечність між видами прав на земельну ділянку та формами власності на землю. Відповідно до чинного земельного законодавства існує три види речових прав на земельну ділянку:

а) право володіння – засноване на законодавстві можливість ідентифікувати право, щодо земельної ділянки, як виключне право фізичного контролю щодо неї;

б) право користування – засноване на законодавстві можливість використовувати властивості землі, отримувати від неї плоди і доходи; в). право розпорядження – заснована на законодавстві можливість визначення юридичної долі об'єкта власності шляхом зміни його належності, стану або призначення (продаж, передача в оренду, під заставу, зміна цільового призначення тощо) [10].

Суперечність між видами прав на земельну ділянку та формами власності на землю провокує на виникнення наступних ризиків: дефіцит продуктів харчування; забруднення екології; зниження економічної ефективності; руйнування земель, лісів, водних ресурсів, природно-заповідного фонду та ін.; руйнування соціальної, культурної, фінансово-економічної структури села.

Наявність прав володіння, користування і розпорядження являє собою власність на землю. Відповідно до п. 3 ст. 78 Земельного Кодексу України Земля в Україні може перебувати у приватній, комунальній та державній власності.

Земельний фонд України за формами власності має наступну структуру: Приватна власність – 30920,1 тис. га (51,2 % від загальної території); Комунальна власність – 76,9 тис. га (0,1 %); Державна власність – 29357,8 тис. га (48,7 %).

Деякі інші відсоток приватної власності мають землі сільськогосподарського призначення: у приватній власності – 30557,7 (73,4 %); у колективній власності – 27, 6 (0,1 %); у державній власності – 11040,5 тис. га (26,5). Наведені дані свідчать проте, що держава майже втратила контроль за землями сільськогосподарського

призначення, що вкрай негативно може позначитись на продовольчій безпеці України [6].

Найважливішою сферою, де повинен здійснюватися регуляторний вплив держави на земельні відносини є сфера продовольчої безпеки країни. Якщо розглядати тенденції, які в останній час мають місце, то варто констатувати те, що великі корпорації не думають про збереження землі, а навпаки – про прибутки. В Україні починаючи з 2004 року спостерігається від'ємний баланс гумусу, тобто в ґрунт нічого не вноситься, сівозміни не витримуються, – відбувається виснаження землі [11]. Держава має визначитись що стоїть на першому місці соціального аспекту, чи прибутковості. Адже зруйнувавши екологію ми можемо втратити українське село.

За даними державної служби статистики України, рівень безробіття сільського населення (за методологією Міжнародної організації праці) у 2004-2010 рр. знаходився в межах 9,3-6,2 % (у 2010 р. – 8,1 %). Хоча середньомісячна заробітна плата у сільському господарстві поступово зростає, її рівень поступається заробітній платі в середньому по країні, і населення сільської місцевості надає перевагу працевлаштуванню в інших галузях економіки, що призводить до виїзду працездатного населення в міста.

В Україні вже налічується 8 тис. сіл, що втратили можливість самовідтворення населення. У 2001-2010 рр. з обліку знімалось по 20 населених пунктів щорічно, а на сьогодні 14 % сіл налічують до 50 жителів. Жителі багатьох сіл не забезпечені елементарними формами соціальної інфраструктури: за 2000-2009 рр. кількість дошкільних дитячих закладів зменшилась на 46 %, дільничних лікарень – на 41,5 %, магазинів – на 53,4 %, об'єктів ресторанного господарства – на 25,2 %. [12].

За висловом професора Мартиненка В. Ф. «Ринок не може саморегулюватися, а може тільки само руйнуватися». Тому ринкові механізми мають бути під жорстким контролем держав, а ідея перетворення землі в товар саме і передбачає, що забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва має забезпечити потреби ринку: конкуренції, вільні продаж-купівля землі тощо. Введення приватної власності на землю суперечить статті 13 Конституції України, де зазначено, що громадянин має право користуватися об'єктами права власності народу, а не володіти і розпоряджатися ними, а це означає, що розпаювання земель – антиконституційне. У Конституції України зазначено, що «власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству». Земля як товар може бути тільки в одному випадку: землю має право купувати тільки держава, тобто держава є господарським суб'єктом, який формує державний земельний фонд, а викуплену землю надає у довгострокову оренду, яка буде постійним джерелом постачання коштів державному бюджету. [9]. Свого часу, в XIX ст., ще К. Маркс першим в науковій

літературі підняв питання щодо специфічності «азіатського способу виробництва», написавши, що ключ до східного неба полягає саме у відсутності приватної власності на землю. У своєму листі до народниці Віри Засулич він назвав громаду, яка базується на колективному землеробстві, основною «точкою опори», «відправним пунктом тієї економічної системи, до якої ми прагнемо» [13].

Державне управління земельними відносинами повинно включати: визначення і реалізацію державної політики у сфері земельних відносин; інтеграцію функцій управління у сфері використання і охорони земельних ресурсів в єдину функціональну систему; державний контроль за використанням і охороною земель; державний моніторинг земель і землекористування; державні інвентаризації земельного фонду; освітня, виховна та організаційна діяльність у сфері земельних відносин, землекористування і охорони земель [14, с. 54].

Висновки. Аналіз суперечностей формування земельних відносин в Україні дає підстави для наступних висновків:

- ефективність земельних відносин в Україні визначається характером функціонування об'єктивних суперечностей та механізмів їх розв'язання;
- основною суперечністю земельних відносин в Україні є *суперечність між природою функціонування землі та формами її використання людиною*. Введення приватної власності на землі

сільськогосподарського призначення зумовлює різну тривалість циклів: природного та ринкового. Різниця у тривалості природного циклу функціонування землі та виробничих циклів зумовлених ринковою системою господарювання складає суть об'єктивної суперечності у тривалості циклів.

2. Є два методи впливу суперечностей на ефективність земельних відносин:

- стихійний, який діє за алгоритмом: суперечності – ризики – проблеми – кризи – антагонізми – соціальні революції – нові (ще складніші суперечності);
- свідомий, який діє за алгоритмом: суперечності – ризики – механізми управління ризиками – нові (менші суперечності).

3. Забезпечення достатньої ефективності функціонування земельних відносин зумовлює необхідність розглядати їх, як об'єкт державного управління, у якому держава повинна діяти відповідно до свідомого характеру впливу на земельні відносини:

- формулювати суперечності;
- конкретизувати ризики;
- розробляти механізми управління ризиками.

Перспективи подальших розвідок. Дослідження ефективності агропромислової сфери має здійснюватися у напрямі конкретизації механізмів державного управління ризиками, які зумовлені об'єктивними суперечностями земельних відносин в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітика управління суспільним розвитком / Мартиненко В. Ф. – Ужгород. : Ужгородська Українська Богословська Академія імені святих Кирила і Мефодія, 2011. – 92 с.
2. Запобігання та протидія корупції : [навчальний посібник] / за ред. проф. Михненка А. М. // А. М. Михненко, О. В. Руснак, А. М. Мудров, С. О. Кравченко та ін. – 2-е вид., доп. І перероб. – К. : НАДУ, – 2011. – 464с.
3. Закон України про охорону земель [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.
4. Всеукраїнська екологічна ліга [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecoleague.net/34903999-585.html/>.
5. *Позняк С. П.* Чорноземи – національне багатство України. – Режим доступу : <http://www.lnu.edu.ua/lessons/chomozemy/chomozemy.pdf>
6. Державна земельна політика в Україні: стан і стратегія розвитку. Аналітичні матеріали круглого столу. Український центр економічних і політичних досліджень ім. Олександра Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ucers.org/ukr/ files/category_journal/NSD107_ukr.pdf.
7. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
8. Земельний фонд України станом на 01.01.2011/ Офіційний сайт державного агентства земельних ресурсів. – Режим доступу : http://www.dazru.gov.ua/terra/control/uk/publish/article?jsessionid=0298EF3AE5F199ED7A119CC9D4715921?art_id=121570&cat_id=97786;
9. *Мартиненко В. Ф.* Земля як інвестиційний ресурс у системі суспільного розвитку / В. Ф. Мартиненко // Науковий вісник «Демократичне врядування». – 2009. – вип. 3. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2009_3/fail/+Martynenko.pdf.
10. Становлення ринку сільськогосподарських земель в Україні: зміни, тенденції та світовий досвід. Офіційний сайт державного агентства земельних ресурсів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dazru.gov.ua/terra/control/uk/publish/article?art_id=124412&cat_id=36903.
11. *Третяк А. М.* В реформуванні земельних відносин ми зробили лише перші кроки. – Режим доступу : <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page134-2041.html>.
12. Щодо першочергових напрямів розвитку системи управління земельними відносинами в аграрній сфері. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/648/>.
13. *Рябченко О. Д.* Земельна власність і приватизація / О. Д. Рябченко // Коммунальное хозяйство городов. Научно-технический сборник. – 2006. – № 71. – С. 307–313.
14. Сучасна земельна політика України / Юрченко А. Д., Греков Л. Д., Мірошніченко А. М., Кузьмін А. В. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 260 с.
15. Земельне право України : [підручник] / М. В. Шульга 3-51 (кер. авт кол., Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін.; За ред. М. В. Шульги. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
16. *Третяк Н. А.* Сутність управління землекористуванням як економічна функція власності на землю / Н. А. Третяк // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 163
17. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відом. Верховної Ради України. – 1996.

Рецензенти: Кальниш Ю. Г., д.держ.упр, в. о. професора;
Мартиненко В. Ф., д.держ.упр, професор.

© Шкуропат О., 2012

Дата надходження статті до редколегії 25.03.2012 р.

ШКУРОПАТ Олександр Васильович – аспірант кафедри управління суспільним розвитком НАДУ при Президентові України.

Коло наукових інтересів: державне регулювання земельних відносин.